

ANALIZE SI OPINII

Certitudine și incertitudine ca urmare a declanșării unor schimbări coercitive ireversibile la nivel regional și global

Stelian Teodorescu

05.05.2022

Asociația „Servicii Integrate de Securitate, Apărare și Intelligence – I2DS2” este un *think tank* românesc a cărui principală misiune este promovarea, susținerea, dezvoltarea și diseminarea de orientări, analize, politici și strategii în domeniile securitate, apărare și intelligence.

În îndeplinirea misiunii sale, I2DS2 elaborează studii și analize, formulează recomandări de politică publică, organizează programe de instruire, mese rotunde, seminarii și conferințe, participă în diverse formate de parteneriate naționale și internaționale cu entități publice și private, elaborează și implementează proiecte cu obiective specifice domeniilor securitate, apărare și intelligence.

I2DS2 este „o comunitate deschisă pentru securitatea națională” și se raportează la deviza „împreună pentru o lume mai sigură”.

Opiniile exprimate în prezentul material aparțin în exclusivitate autorului.

Certitudine și incertitudine ca urmare a declanșării unor schimbări coercitive ireversibile la nivel regional și global

Stelian Teodorescu

Email: teosanwell@yahoo.com

1. Introducere

Sfârșitul Războiului Rece și evoluțiile regionale și globale predictibile și impredictibile ce au urmat au scos în evidență, fără îndoială, derularea unui proces inevitabil de schimbare a lumii spre instituirea și consolidarea unei noi ordini internaționale în sistemul relațiilor politice, economice și chiar militare dintre state.

În același context, și-au făcut apariția în ultimii treizeci și trei de ani: terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, crima organizată, migrația ilegală, conflicte interetnice, toate acestea contribuind semnificativ și inevitabil la intensificarea conflictelor locale și regionale și, implicit, la accelerarea competiției și sporirea disensiunilor la nivel regional și global.

Pe lângă problemele menționate anterior, și-au făcut simțite efectele și alte noi probleme precum degradarea mediului și reducerea rezervelor de apă, celor de hrană și resurselor energetice, toate acestea acutizându-se în ultimul deceniu și generând efecte nebănuite la nivel global.

Dar iată că, în cadrul unui ciclu al evoluțiilor extrem de rapid, în domeniul complex al asigurării securității unui stat în ansamblul ei, securitatea economică și, implicit, cea energetică au devenit unele din condițiile esențiale care realizează și scoate în evidență conexiunea între capacitatea unei țări de a-și susține interesele naționale vitale pentru îndeplinirea misiunilor fundamentale în vederea asigurării continuității existenței sale.

Drept urmare, într-un astfel de context, se dovedește a fi imperios necesar luarea în calcul în analizele de securitate și a altor factori care contribuie la evaluarea rezilienței sistemului de securitate al unui stat în fața unei eventuale agresiuni externe care s-ar putea materializa atât prin operații militare clasice directe, cât și prin alte forme de operații ofensive non-clasice, cum ar fi dezinformări, atacurile cibernetice, împiedicarea accesului la resurse energetice prin punerea în operă de diverse scenarii, acțiuni asimetriceⁱ sau hibrideⁱⁱ, etc.

Actualmente poate fi evidențiată legătura strânsă dintre conflicte și diversele resurse deținute de un stat, inclusiv cele energetice, acest lucru derivând din două caracteristici esențiale ale acestora din urmă: importanța vitală pentru puterea economică și militară a națiunilor și distribuția geografică inegală. În acest context, o mare problemă o constituie asigurarea unui acces echitabil, al tuturor actorilor participanți la procesul de îndeplinire a obiectivelor amintite mai sus și, implicit, la resursele necesare existenței.

Se poate observa cu ușurință că atât sporirea gradului de interdependență și interacțiune între state în plan economic, tehnologic, cultural și politic, cât și intensificarea competiției la nivel global a determinat o evoluție similară și în planul securității, cu implicații importante în domeniul creșterii stabilității relațiilor internaționale.

În prezent, puterea tehnologică, forța economică a statelor și grupărilor de state au trecut pe primul plan, acest lucru dând naștere unei competiții ce face, din păcate, în ultima perioadă, tot mai mult apel și la confruntări armate clasice, dar mai ales la cele hibride.

A devenit foarte clar că, pentru a caracteriza foarte exact actualul mediu de securitate, pentru a delimita și clasifica principalele provocări ce preocupă astăzi comunitatea internațională și pentru a face prognoze foarte probabile, trebuie să se țină seamă și de modul în care gradul de insecuritate a statelor în diverse domenii le afectează acestora stabilitatea și, de ce nu, existența ca entitate statală.

Nu trebuie să ometem că suntem într-o epocă a creșterii instabilității, la nivel global, ale căror cauze sunt un amestec de reminiscențe ale Războiului Rece, adică un determinism ideologic, o competiție a sistemelor de valori morale, politice și religioase cu o confruntare tot mai deschisă a unor state sau a unor grupuri de state pentru accesul la resurse vitale, pentru viitorul lor și pentru bunăstarea cetățenilor lor.

2. Dominarea, dizolvarea sau înlocuirea unor entități, ca revanșă?

Așa cum subliniam și într-o altă analiză de nivel strategic, elaborată și publicată în august 2020, reiterez din nou faptul că după mai mult de trei decenii de la încetarea Războiului Rece, perioadă care a fost marcată de evoluții caracterizate de succese relative, dar și de adâncirea unor contradicții, iată că întreaga comunitate internațională se confruntă acum cu testul crucial al reconfigurării arhitecturii geopolitice și transformării sistemului de relații internaționale la nivel regional și global. Evoluțiile care au avut loc, dar mai ales evoluțiile la care asistăm în prezent, putem afirma fără rezerve că scot în evidență ireversibilitatea procesului de schimbare la care asistăm la nivel global.

Acum putem vedea cum simbioza tuturor fenomenelor și factorilor perturbatori a contribuit semnificativ la intensificarea conflictelor regionale și globale, determinate în principal de cauze de natură etnică, religioasă, teritorială sau ideologică. Derularea unui astfel de complex proces care are și un puternic substrat economic a impus la un moment dat dezvoltarea și perpetuarea mijloacelor non-militare de soluționare, dar observându-se, în ultimii ani, că instrumentul militar a început să constituie o măsură din ce în ce mai selectată și, implicit, dorită de diverși actori internaționali.

Drept urmare, în prezent, puterea tehnologică avansată, forța economică și, mai nou, capacitatea de apărare a statelor și grupărilor de state au trecut pe primul plan, acest lucru dând naștere unei competiții acerbe ce face, surprinzător, tot mai mult apel și la războiul clasic, un exemplu elocvent în acest sens fiind actualul conflict din Ucraina.

Astfel, în contextul ultimelor evoluții la nivel regional și global, politica de securitate și apărare nu mai poate fi configurată și analizată doar în termeni tradiționali, ci trebuie abordată pe multiplele ei dimensiuni de manifestare: politică, socială, economică, energetică, militară, informații, ecologică, cyber, etc..

Caracterizarea actualului mediu de securitate și cuantificarea și delimitarea principalelor provocări ce preocupă astăzi comunitatea internațională trebuie să țină seamă și de modul în care gradul de insecuritate a statelor în domeniile amintite anterior le afectează acestora suveranitatea, stabilitatea și, implicit, nivelul traiului și prosperitatea cetățenilor lor.

Acțiunile generatoare de efecte predictibile și impredictibile, pe termen mediu și lung și cu rază lungă de acțiune, puse în practică în diverse regiuni ale lumii în ultimii ani, în special de Rusia și China, combinate cu blocajele capabile să modeleze mediul operațional de interes înainte de conflict, au determinat SUA să concluzioneze că doctrina de bază pentru operațiunile sale a fost „fracturată”. Mai mult, având în vedere că și-a intensificat semnificativ, în ultimii ani, procesul de creștere a nivelului de influență în special în Europa de Est, dar și în alte părți ale lumii, Rusia ar putea gândi acțiunile și pentru alte incursiuni după cea din Ucraina. Este semnificativ de subliniat că SUA au gândit și dezvoltat de ceva timp ca răspuns la atitudinea și posibilele viitoare intenții atât ale Moscovei, cât și ale altor actori internaționali care doresc să devină poli de putere regionali, un nou concept de operare în domeniul militar, „Multi-Domain Operations” (MDO).

Un astfel de concept de operare se dovedește din ce în ce mai necesar dacă avem în vedere profunde transformări ce continuă să aibă loc la nivel regional și mondial. Având în vedere multitudinea și diversitatea conexiunilor și interacțiunilor ce sunt dezvoltate între actorii statali, dar și între aceștia și actorii non-statali, ies în evidență modele noi de interdependență politică, economică, militară, culturală, informațională, socială și demografică, dar și tipuri noi de relații internaționale și transnaționale care nu de puține ori sunt catalogate ca fiind atipice.

Având în vedere tipul și nivelul ridicat de impredictibilitate a evoluțiilor actuale, dar și rezultatele și consecințele generate pe termen mediu și lung, devine din ce în ce mai realistă și mai actuală poziția savantului german, Hanns W. Maull, exprimată într-unul din studiile sale și care a făcut referire la momentul declanșării procesului de transformare a ordinii mondiale, punând întrebarea: "*dizolvare sau înlocuire?*".

3. Securitatea întregii lumi în contextul accentuării multipolarității

În contextul evoluțiilor din 2008 și până în prezent, de la invazia Rusiei în Georgia, lumea devine tot mai complexă, orice stat confruntându-se cu o realitate greu de contestat și anume imposibilitatea de a face față actualelor provocări de unul singur, mai ales în contextul în care globalizarea s-a afirmat deja ca un proces necesar și ireversibil, cu efecte pozitive, dar și negative asupra dezvoltării societății umane în ansamblul său. Conceptul de „arhitectură geopolitică” este introdus pentru prima dată la 28-29 octombrie 2006, în cadrul Seminarului internațional „Noua arhitectură a politicii mondiale”, desfășurat la Piemont, Italia. Specialiștii în domeniu au subliniind că momentul cheie al tranziției de la unipolaritate la multipolaritate îl constituie discursul președintelui F.Ruse, V.Putin, din 10.02.2007, în cadrul conferinței de la München, când acesta s-a pronunțat împotriva ordinii unipolare, considerând personal ca benefică pentru relațiile internaționale prezența a mai multe centre de putere.

Ca dovadă putem sublinia că este foarte vizibil faptul că interesele și ambițiile strategice ale Rusiei stau la baza politicii sale externe care este aplicată atât la periferie granițelor sale, cât și la nivel global.

Conform Strategiei de Securitate Națională, din 2015, a Rusiei, împreună cu diverse alte documente și surse, se pot identifica cele patru interese principale ale Rusiei astfel:

1. menținerea regimului și apărarea națională împotriva amenințărilor interne și externe, inclusiv a amestecului în treburile sale interne;
2. autoritate și influență în „statele apropiate”;
3. realizarea statutului de mare putere și creșterea „competitivității și prestigiului internațional al Federației Ruse”;

4. creșterea produsului intern brut al Rusiei la nivelul „unuia dintre cele mai mari din lume”.

Drept urmare, multe dintre modele de interacțiune ale ultimelor trei decenii poartă amprenta logicii conflictuale, primind alături de tratarea tradițională în spirit realist și o altă dimensiune extrasă fie din reflectarea noilor realități, fie din diverse speculații intelectuale și prejudecăți. Cert este că un astfel de mod de acțiune al statelor a condus la confirmarea faptului că polaritatea este o problema definitorie pentru noua configurație a ordinii mondiale și a structurii sistemului de relații internaționale. „Polul de putere”, abordat dintr-o perspectivă mai largă, include pe lângă aspectele geopolitice și pe cele geoeconomice și de altă sorginte, care, în totalitatea lor sau în parte, imprimă acestui concept un conținut nou. Componentele esențiale care pot determina statutul de pol de putere în structura de relații internaționale sunt: puterea politică, puterea economică, puterea tehnologică și, mai nou, puterea militară.

Transformările ce au loc la nivelul ordinii mondiale se dovedesc a face parte dintr-un proces complex și multispectral care se desfășoară în contextul unei dinamici fără precedent a evoluțiilor statelor. În mediile de specialitate se face distincție între conceptul de ordine internațională și cel de ordine mondială, primul făcând referire la relațiile dintre actorii statali, pe când cel de al doilea având un conținut mult mai larg, incluzând alături de state și actorii non-statali în toată diversitatea lor.

Drept urmare, dinamica și predictibilitatea actualului mediu geopolitic și geostrategic sunt puternic influențate de dinamica și transformările uneori de neînțeles a relațiilor dintre principalii actori globali, precum și de creșterea libertății de acțiune și a influenței unor noi actori regionali (statali sau non-statali).

Dar iată că, în contextul numeroaselor rapide și imprevizibile evoluții la nivel regional și global, din ultima perioadă, caracterizarea actualului mediu de securitate și delimitarea principalelor provocări ce preocupă astăzi comunitatea internațională trebuie să țină seamă și de modul și amploarea în care gradul de insecuritate economică a statelor și intenția unor actori internaționali de a deține monopolul energetic le afectează tuturor statelor lumii securitatea, suveranitatea, stabilitatea, prosperitatea și chiar independența, dar și de rolul important jucat de resursele de energie în declanșarea și gestionarea crizelor și conflictelor de orice tip.

Amploarea și dinamica accelerată a evoluțiilor multi-domeniu la nivel regional și global, dar mai ales amplificarea gradului de interdependență a țărilor privind valorificarea resurselor de energie conduce la noi și complexe probleme cu privire la necesitatea asigurării accesului tuturor statelor la acestea. În ultimii ani, în domeniul resurselor de petrol și gaze naturale, se remarcă tendința de reorganizare a pieței mondiale pe blocuri și alianțe energetico-economice, ce se confruntă cu cea de liberalizare completă a acestei piețe, tendința de modificare a sistemului de cote petroliere și de fixare artificială a prețurilor, dar mai ales tendința F.Ruse de a constitui un nou și puternic centru de stabilire a unor prețuri de referință pe piața mondială. În acest fel problemele energetice au devenit probleme esențiale de securitate, iar securitatea alimentării cu energie a devenit o preocupare comună a tuturor statelor lumii. Revenirea și amplificarea intereselor Rusiei pe continentul european, ca principal actor internațional, a marcat o schimbare în ceea ce am obișnuit să percepem ca diplomatie politică. Rusia practic a introdus o nouă formulă în contextul dezvoltării relațiilor internaționale și anume cea a diplomatiei energetice.

Într-un astfel de context, este esențial să vedem care a fost topul comparativ al unor țări cu cele mai mari rezerve de petrol (miliarde de barili) la sfârșitul anului 2020:

Nr. crt.	Țara	Rezerve de petrol	Procentul la nivel mondial	Nr. locuitori
1.	Venezuela	303,8	17,5%	29.266.991
2.	Arabia Saudită	297,5	17,2%	35.844.909
3.	Canada	168,1	9,7%	38.388.419
4.	Iran	157,8	9,1%	86.022.837
5.	Irak	145,0	8,4%	42.164.965
6.	Rusia	107,8	6,2%	145.805.947
7.	Kuwait	101,5	5,9%	4.380.326
8.	Emiratele Arabe Unite	97,8	5,6%	10.081.785
9.	SUA	36,50	4,0%	334.805.269
10.	Libia	48,4	2,8%	7.040.745

Pe lângă aceste state, sunt și altele care au resurse de petrol semnificative (miliarde de barili), dar care putem spune că au nevoi de consum diferite având în vedere numărul de locuitori de pe teritoriul lor, dar și capacitățile lor de dezvoltare economică:

Nr. crt.	Țara	Rezerve de petrol	Nr. locuitori
1.	Nigeria	37,10	216.746.934
2.	Kazakhstan	30,00	19.205.043
3.	China	25,60	1.448.471.400
4.	Qatar	25,20	2.979.915
5.	Brazil	12,70	215.353.593

Este semnificativ și ceea ce a previzionat Alvin Tofflerⁱⁱⁱ, multe din aceste previziuni confirmându-se sau fiind pe linia confirmării. Conform acestui excepțional futurist, China se afirmă ca o putere economică mondială majoră, se va alia cu Brazilia și India pentru a influența ratele de schimb și, nu în ultimul rând, cu Venezuela și cu unele țări africane pentru nevoile sale energetice. Mai mult, dezvoltarea formelor alternative de energie va crea „perdanți într-o lume a posthidrocarburilor”, inclusiv Arabia Saudită, Iran, Irak, mai multe țări din Golf, dar și Rusia și Venezuela. Nu în ultimul rând, rapiditatea fluxului de informații va determina intrarea lumii în universul ”petabyte”, o unitate de măsură pentru stocare și putere informatică cu mult mai mare decât ”gigabyte”.

Drept urmare, putem afirma fără rezerve că, în contextul accelerării evoluțiilor la nivel global și, mai ales, al competiției informaționale, se poate constata, la nivel internațional, declanșarea unei competiții acerbe în domeniul intelligence pentru câștigarea în special a piețelor de desfacere și valorificare a resurselor de energie, acest fapt având o influență semnificativă asupra strategiilor economice, dar și pentru cele militare, politice și de securitate ale tuturor statelor lumii, această apreciere fiind confirmată în prezent de cazul Ucraina.

A devenit foarte clar că riscul unor conflicte având la bază accesul, controlul și exploatarea resurselor energetice se menține, în continuare, destul de ridicat și se confirmă îndeosebi acum prin invazia militară a Rusiei în Ucraina. Spunem acest lucru deoarece de la lupte interne în regiunea Donbas,

din Ucraina, pentru putere între diferite facțiuni etnice și guvernamentale, un astfel de conflict a luat și poate lua, în perioada următoare, diverse forme în multe domenii. În unele cazuri, conflictele în desfășurare sunt intensificate de descoperirea unor resurse energetice, dar în altele acestea au fost declanșate de problematica creșterii dominației în procesul de exploatare și valorificare a resurselor energetice din zonă.

Drept urmare, putem afirma fără rezerve că „securitatea energetică” este sintagma care, actualmente, naște discuții aprinse în mass-media și pe scenele politice interne și internaționale. Ca urmare a acestor neliniști la nivel înalt, procesul de liberalizare a pieței energiei a fost pus serios în competiție cu adoptarea și punerea în operă a unor „strategii de securitate energetică” menite să reducă – desigur, prin intervenții concertate ale guvernelor pe piața energiei, dependența de resursele energetice ale unor state, principale producătoare de gaze naturale sau petrol, care au dat naștere la o reală amenințare. **Rusia a oprit deja în data de 26.04.2022 livrările de gaze către Polonia și în data de 27.04.2022 gazul care îl trimitea spre Bulgaria. Principala cauză oficială este aceea conform căreia Kremlinul a anunțat că Gazprom implementează decretul lui Putin care cere statelor UE să plătească gazele în ruble, dar obiectivul real fiind acela de exploatare a dependenței energetice și creșterea progresivă a dominației asupra întregii Europe.**

Actualmente, se dovedește clar că securitatea energetică poate juca un rol semnificativ în ansamblul securității totale și al problemelor geopolitice pentru Europa și America de Nord și, de aceea, în prezent și cel mai probabil și în viitor, constituie o prioritate atât pentru UE, cât și pentru NATO.

Având în vedere evoluțiile la nivel regional și internațional din ultimii ani, a devenit foarte clar că riscul unor conflicte având la bază accesul, controlul și exploatarea resurselor energetice va crește, un astfel de conflict putând lua diverse forme, de la un război clasic ce implică forțele militare (precum în războiul din Golful Persic și mai nou în Ucraina), până la lupte interne pentru putere între diferite facțiuni politice sau etnice (precum războaiele și evoluțiile de până în prezent din Orientul Mijlociu și Balcanii de Vest).

A devenit destul de clar că motivele sunt numeroase, iar consecințele dintre cele mai dezastruoase:

- *dispute teritoriale* – neînțelegeri asupra zonelor de graniță terestră și a celor maritime, care brusc devin foarte valoroase ca urmare a descoperirii unor importante rezerve de hidrocarburi;
- *mișcări secesioniste* – atunci când veniturile obținute din producția de petrol și gaze dintr-o zonă locuită mai ales de o minoritate etnică care încearcă adesea să se separe și să-și facă propriul stat, astfel încât să obțină toate veniturile din exploatarea resurselor respective. Astfel de situații se întâlnesc în Irak (regiunea kurdă) și mai nou în Donbas (Ucraina), principalul obiectiv al minorităților etnice fiind de a obține la început o mai largă autonomie sau chiar independență și, astfel, un procent mai mare din veniturile obținute din resursele exploatare;
- *ciocniri ale diferitelor facțiuni* – datorită faptului că oricine controlează guvernele statelor producătoare de petrol și gaze, controlează totodată și alocarea veniturilor rezultate din valorificarea acestora. Astfel, cei care dețin acest control caută să-și mențină puterea cât mai mult posibil, apelând la orice mijloace, inclusiv represiune, iar cei excluși din competiția pentru putere sunt interesați să utilizeze de orice mijloace pentru a recâștiga controlul. Utilizarea de mercenari, atacuri cibernetice și dezinformare confirmă foarte clar că în Ucraina, Rusia nu se bazează doar pe strategia războiului clasic.

Ca urmare, în actualul context al evoluțiilor în plan mondial, se pare că perioada următoare va fi caracterizată de efortul națiunilor de a găsi cele mai potrivite instrumente de reglementare a accesului

statelor lumii la resursele de energie, inclusiv printr-o reconstrucție instituțională la nivelul organizațiilor internaționale.

4. Includerea Ucrainei în inelul teritoriilor tampon dominate, acțiune coercitivă a Rusiei la adresa NATO

Ucraina a fost ținta mai multor atacuri: centrul ucrainean pentru securitate cibernetică a anunțat că site-uri ale Ministerului Apărării și băncilor Privatbank și Oșadbank au fost vizate de un atac cibernetic. Unii clienții nu și-au mai putut folosi cardurile, iar serviciile bancare online au fost întrerupte. De asemenea, lupte tot mai intense sunt raportate de pe linia frontului din estul Ucrainei, regiunea Donbas fiind cea mai vizată.

Acestea sunt acțiunile individuale curente în războiul hibrid pe care Rusia îl duce împotriva Ucrainei de opt ani, de multe ori, fiind vizibil faptul că lumea nici măcar nu ia act de acest lucru. Pentru locuitorii Ucrainei, aceasta este viața de zi cu zi. "În războiul hibrid, mijloacele non-militare au un rol deosebit", spune Margarete Klein, expertă în chestiuni privind Europa de Est, de la Fundația Știință și Politică (SWP) cu sediul la Berlin. "Nu este neapărat vorba de cucerirea militară a unui teritoriu, ci de asigurarea influenței. Demonstrațiile militare de putere, cum ar fi desfășurarea de trupe, exercițiul militar din Belarus, dar și comunicarea bine sincronizată, de pildă în anunțul de retragere, fac parte dintr-un set mai larg de instrumente. Este vorba inclusiv despre stabilirea discursului public."

În acest context, putem constata că Rusia a început punerea în practică a strategiei în raport cu NATO și, în mod special, cu SUA, acțiunile liderilor ruși fiind marcate de viziunea „confruntării” ca o prioritate atât în procesul decizional, cât și în procesul de planificare, organizare și punere în operă a acțiunilor în politica externă, de apărare și securitate.

Rusia vrea să redeseneze harta propriei securități și să aibă o tot mai mare sferă de influență în Europa de Est și vrea crearea unei zone tampon între Rusia și statele NATO. Este celebru punctul de vedere exprimat de Putin conform căruia căderea URSS a fost "cea mai mare catastrofă geopolitică a secolului 20" și îl putem cataloga ca un citat care confirmă pe deplin pozițiile adoptate de Rusia în ultimii ani în plan regional și mondial.

Se poate deduce că Rusia este interesată primordial de existența unui inel de teritorii tampon de securitate între granițele sale și cele ale țărilor NATO din Europa de Est și are în vedere să pună capăt cu totul traseului occidental al Ucrainei și Georgiei, războiul hibrid generând nesiguranță și instabilitate, situație care este menită să sperie investitorii

În fața noilor amenințări cu care se confruntă omenirea din partea Moscovei, fie ele clasice, asimetrice, hibride sau chiar nucleare, ONU, principalul garant al păcii și progresului social conform Cartei, întâmpină serioase dificultăți în consensualizarea unei poziții comune, mai ales la nivelul Consiliului de Securitate unde unii dintre principalii actori internaționali, Rusia și China, au calitatea de reprezentanți permanenți și drept de veto în adoptarea deciziilor.

Astfel, cu metode intrinseci adaptate perioadei actuale, antagonismul dintre interesele Rusiei și cele ale întregii lumi cunoaște o nouă față hibridă, în care se dezvoltă cu pregnanță componenta informațională a războiului mediatic într-o combinație perfectă cu amenințările clasice coercitive de securitate (*comportamentul agresiv și revizionist al Rusiei*) dezvoltate cu mijloace specifice epocii, printre acestea aflându-se, așa cum mai subliniam și anterior, cele de dezinformare și cele cyber.

Percepția liderilor ruși că extinderea și dezvoltarea potențialului militar de descurajare a NATO are ca scop încercuirea Rusiei, în combinație cu elemente de insecuritate geografică și, mai ales, cu

teama pierderii controlului asupra dependenței statelor lumii de resursele sale de petrol și gaze, au generat ample acțiuni de re poziționare a statului rus în plan geopolitic și geostrategic.

După cum foarte bine se cunoaște, Ucraina este unul din statele cu resurse importante: de la culturi agricole, pentru care a fost catalogată drept „coșul Europei”, la surse de energie, Ucraina deținând și rezerve importante de metale indispensabile pentru economia globală, precum fier sau oțel, dar și elemente mai rare, precum uraniu și titan.

În special prin regiunea Donbas unde se înregistrează o intensă invazie a Rusiei, Ucraina este liderul Europei în ceea ce privește rezervele de minereuri de uraniu, clasându-se pe locul șapte în lume și tot în această regiune deține majoritatea resurselor de energie. Țara ocupă locul al doilea în Europa la rezervele de minereu de titan, al doilea la nivel mondial în rezervele explorate de minereuri de mangan și al doilea în Europa în ceea ce privește rezervele de minereu de mercur.

Parti ale teritoriului Ucrainei aflate sub ocupația și controlul militar al Rusiei

La începutul anului 2021, Ucraina deținea 400 de milioane de barili de rezerve dovedite de petrol, statul ucrainian bazându-se în mare măsură pe importuri de petrol pentru a-și satisface cererea. Ucraina importa majoritatea produselor petroliere din Belarus, Rusia și Germania și importurile de țiței erau provenite din ce în ce mai mult din Azerbaijan și Kazahstan, pentru rafinăria operațională a Ucrainei, instalația Kremenchug. În același context, nu trebuie să ometem câteva lucruri foarte importante: Ucraina a constituit o țară de tranzit pentru exporturile de țiței ale Rusiei, care sunt destinate pentru Slovacia, Ungaria și Cehia prin ramura de sud a rețelei de conducte Druzhba, care transportă 400.000 barili/zi.

La sfârșitul anului 2019, operatorul de conducte din Ucraina, Ukrtransnafta, a prelungit contractul cu Transneft din Rusia pentru a transporta țiței până în 2030. Nu trebuie omis faptul că, în 2020, aproximativ 244.000 barili/zi din țițeiul Rusiei tranzita Ucraina.

La începutul anului 2021, Ucraina deținea 39 de trilioane de metri cubi (Tcf) din rezerve dovedite de gaze naturale. În 2019, consumul Ucrainei a totalizat aproximativ 1,0 Tcf de gaze naturale, o scădere

de aproximativ 50% față de 2010. Producția internă de gaze naturale a atins peste 70% din consumul total, iar restul de 30% s-a bazat pe importuri.

Cu cea mai mare infrastructură de tranzit de gaze naturale din lume și proximitatea sa de Rusia, Ucraina a fost o țară de tranzit importantă pentru aprovizionarea cu gaze naturale efectuată de Rusia către țări din întreaga Europă.

Din punct de vedere istoric, Ucraina a primit majoritatea importurilor de gaze naturale din Rusia. Cu toate acestea, în urma anexării de către Rusia a Peninsulei Crimeea, Ucraina a oprit importurile directe de gaze naturale din Rusia și a înlocuit aceste importuri cu gaze naturale din țările europene. O mare parte din gazul natural importat din Europa provine însă din Rusia și ajunge în Ucraina prin fluxuri inverse din țările Europei Centrale și de Est.

Cărbunile reprezintă peste 90% din rezervele de combustibili fosili ale Ucrainei. În 2019, Ucraina avea 38 de miliarde de tone de rezerve de cărbune și s-a clasat pe locul șase în lume după SUA, China, India, Australia și Rusia.

Ucraina a fost catalogat ca fiind un producător semnificativ de oțel, producția reprezentând aproximativ a zecea parte din importurile Europei, așa că întreruperea activităților fabricilor sau a transporturilor va înăspri piața deja tensionată de pe continent și va contribui la menținerea prețurilor ridicate, după ce s-a atins un record anul trecut.

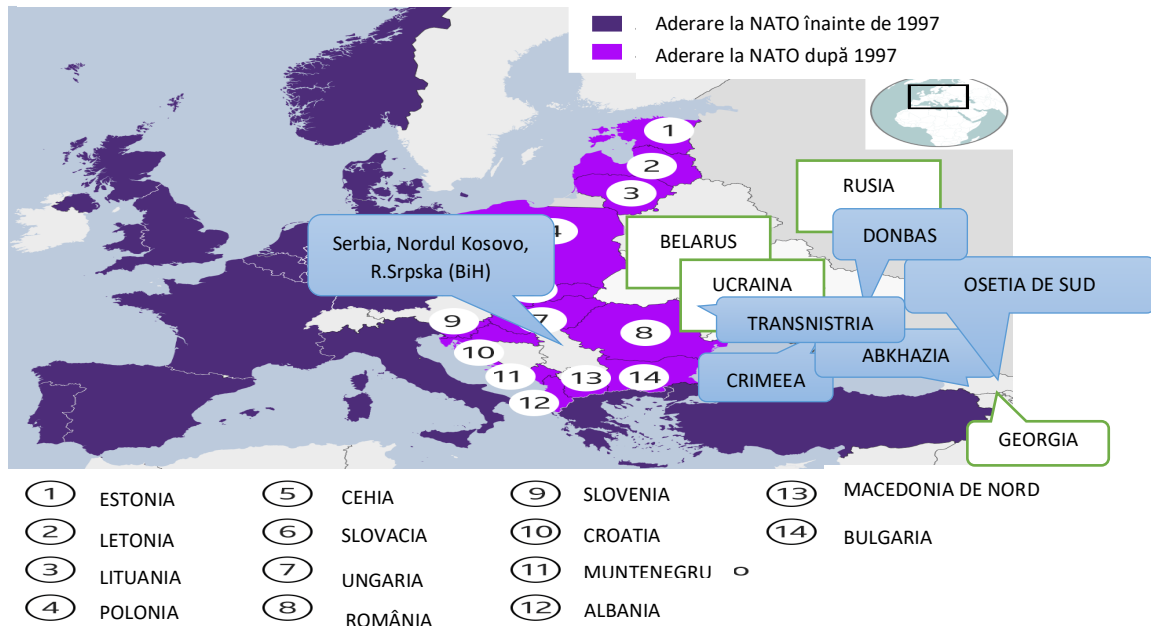
În 2017, Ucraina a fost al unsprezecelea cel mai mare exportator de oțel din lume, în 2018 Ucraina exportând 15,1 milioane de tone de oțel. Exporturile Ucrainei au reprezentat aproximativ 4% din totalul oțelului exportat la nivel global în 2018. Printre producătorii cheie din Ucraina se numără Metinvest BV, care are facilități în centrul industrial al națiunii, inclusiv locații de lângă râul Nipru și două fabrici majore în Mariupol. Țara a pierdut mai multe facilități în regiunile Donețk și Lugansk când o parte din provincii au fost confiscate de separatiștii susținuți de Rusia.

Anterior invaziei Rusiei, aproximativ 60% din metalele feroase ale Ucrainei care erau exportate pe mare treceau prin porturile Odesa, Pivdennyi, Mykolayiv și Chornomorsk, potrivit autorității portuare a țării, fiind important de subliniat că aproximativ o cincime din întreaga cantitate era exportată de la Mariupol.

Imediat după invazia Ucrainei de către Rusia, la sfârșitul lunii februarie, primele estimările sugerau că probabil 3 milioane de barili pe zi (mb/zi) din producția de petrol – aproape 3% din producția mondială – au fost eliminate efectiv de pe piața mondială a petrolului, constituind unul dintre cele mai mari deficite de aprovizionare din anii 1970 până în prezent. Această evoluție a fost generată în contextul în care Rusia reprezenta în acel moment o parte semnificativă din producția mondială de petrol, producția sa de țigeti depășind atunci 10 mb/zi. Principalii clienți ai Rusiei includeau Belarus și China, precum și țări din Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE)^{iv}. Conform primelor rapoarte care indică o perturbare semnificativă a exporturilor de petrol ale Rusiei, împreună cu perspectiva unor perturbări și mai mari în viitorul apropiat, nu este surprinzător că prețul țigetiului a crescut la aproximativ 120 de dolari pe baril în câteva zile în urma invaziei. Alte date recente de la Energy Intelligence indică însă că scăderea exporturilor rusești de petrol până în prezent a fost ceva mai mică decât estimarea inițială de 3 mb/zi și a coincis cu scăderea prețului petrolului după 08.03.2022.

Dar iată că în spatele acestui obiectiv afișat direct de preluare a controlului integral al exploatării resurselor Ucrainei, în primul rând a celor energetice, dar și a sistemului de transport gaze spre Europa, se poate aprecia că miza ascunsă a Kremlinului este aceea de a completa „zona tampon” deja creată

din Belarus-Crimeea-Abkhazia-Osetia de Sud, între NATO și Rusia. Tot aici nu putem exclude „zona tampon avansată” constituită din Serbia-R.Srpska (BiH) în Balcanii de Vest.

Rusia având o influență mare asupra unor țări precum Georgia și Moldova (prin Transnistria) și intervenind permanent în Balcanii de Vest și recent și în Belarus și Kazahstan, devine din ce în ce mai clar că Moscova vrea să aibă o influență serioasă în cât mai multe dintre fostele republici sovietice, dar și în fosta Iugoslavia și să consolideze inelul teritoriilor tampon între Rusia și NATO.

Potrivit unor surse militare ucrainene, este probabil ca Rusia să încerce să deschidă un nou front împotriva Ucrainei, dar din R.Moldova. Argumentarea acestei informații a fost făcută printr-un „număr de indicatori” care indică o acțiune militară fulger cu succes și care ar duce la mutarea trupelor ruse în portul Odesa, de la Marea Neagră, în Ucraina, facilitând astfel acțiunile desfășurate de celelalte forțe militare ruse angajate din nou în ofensivă din Donbas.

5. Concluzii și prognoze

În contextul actualelor evoluții globale și al competiției informaționale, se poate constata, la nivel internațional, declanșarea unei competiții acerbe pentru câștigarea dominației piețelor economice și, implicit, a dominației semnificative a accesului la diverse resurse, în special la resursele de energie, acest fapt având o influență semnificativă asupra strategiilor economice, dar și pentru cele militare, politice și de securitate ale tuturor statelor lumii.

Cu siguranță că, în cadrul relațiilor și tranzacțiilor pentru distribuția și utilizarea diverselor resurse, în special a celor de energie de către statele lumii ar trebui să funcționeze principiile economiei de piață, acolo unde orice tranzacție este un joc cu sumă pozitivă "win-win", adică un proces în care câștigă ambii parteneri care cooperează.

Când însă piața este perturbată de intervențiile unor structuri politice de diferite culori, iar distribuția resurselor se face preponderent pe cale politică, prin tratate bilaterale gen celui încheiat

de Rusia cu Ungaria sau alte parteneriate inter-guvernamentale, inevitabil apar potențiali factori de risc la adresa securității tuturor statelor și, implicit, la adresa sistemului regional și global de securitate.

În contextul actual al evoluțiilor, perioada următoare va fi caracterizată de efortul națiunilor de a găsi cele mai potrivite instrumente de reglementare a accesului statelor lumii la resurse de toate tipurile, mai ales la resurse energetice, inclusiv printr-o reconstrucție instituțională la nivelul organizațiilor regionale și internaționale.

Cum o schimbare radicală ar fi mai greu de promovat și având în vedere interdependența dintre economie, resurse energetice și securitate statală, putem aprecia că mult mai oportună ar putea fi crearea unor organe consultative pe lângă principalele organizații politice, economice și de securitate internaționale pentru gestionarea potențialelor riscuri la adresa securității statelor în toate domeniile și pentru elaborarea de măsuri de corecție care să aibă ca obiectiv strategic asigurarea, în mod oportun, a accesului la resursele de energie pentru a nu fi afectată securitatea națională a unui stat.

Creșterea semnificativă a influenței Rusiei și Chinei pe continental European, cu scopul de a domina ca principali actori internaționali, a marcat o schimbare în ceea ce am obișnuit să percepem ca diplomatie politică. Cu toate acestea, este foarte vizibil că Rusia practic a introdus o nouă formulă în contextul dezvoltării relațiilor internaționale și anume cea a *diplomației coercitive*.

Drept urmare, este necesară crearea unor structuri de comandă și control flexibile capabile să se adapteze tacticilor, metodelor și mijloacelor folosite de unii actori internaționali cum este în acest moment Rusia, un pol de putere care se evidențiază foarte pregnant prin punerea în practică în mod cumulativ a amenințărilor militare convenționale, asimetrice și hibride. În același context, nu trebuie omis faptul că și China pune în practică diverse planuri de creștere a influenței la nivel regional și global prin intensificarea cooperării în plan economic și politic și dezvoltarea intelligence în concordanță cu interesele definite în Inițiativa "Belt and Road" (BRI), cunoscută și ca inițiativa "One Belt, One Road", inițiativă percepută ca o schimbare ambițioasă a planurilor Beijingului pentru a-și proiecta creșterea și, implicit, influența economică și politică la nivel mondial.

A devenit foarte clar că dublul statut de membru al NATO și UE impune multor state, acum mai mult ca oricând, crearea capacităților umane și tehnice de a participa eficient, eficace, activ și responsabil la neutralizarea multidomeniu a acelor actori internaționali care complică evoluțiile la nivel regional și global, simultan și prin acțiuni diverse, în afara teritoriului lor național, dar cu scopul dominării permanente și totale a altor state sau chiar dizolvarea acestora.

ⁱ Amenințarea asimetrică poate fi definită ca „*evantaiul larg și imprevizibil al operațiilor militare, paramilitare și de informații, conduse de națiuni, organisme, indivizi sau de forte indigene sau de plasare sub comanda lor, ce vizează în mod specific slăbiciuni și vulnerabilități într-o guvernare inamică sau într-o forță armată*”. (Amenințări asimetrice sau amenințări hibride: delimitări conceptuale pentru fundamentarea securității și apărării naționale-Dr. Petre DUȚU).

ⁱⁱ Conceptul de amenințare hibridă este un amalgam sofisticat de activități fără restricție. „*O amenințare hibridă este caracterizată prin conducerea descentralizată, activități militare și non-militare simultan întrebuintate, combinarea tradiționalului, asimetricului, acțiunilor teroriste și metodelor criminale disruptive, condițiilor de mediu operaționale complexe, toate cu intenția de a folosi timpul și spațiul pentru a realiza decizia adecvată situației*”. (Amenințări asimetrice sau amenințări hibride: delimitări conceptuale pentru fundamentarea securității și apărării naționale-Dr. Petre DUȚU).

ⁱⁱⁱ Pentru mai mult de patru decenii, Alvin Toffler, a fost una dintre cele mai influente și bine cunoscute voci din domeniul afacerilor și din cel intelectual. Odată cu publicarea primei sale lucrări *Șocol viitorului*, Toffler a creat o nouă disciplină,

futurologia, prin studiul schimbării și impactul acesteia asupra afacerilor și culturii. Acesta are un deosebit dar pentru definirea forțelor și tendințelor ce ne modelează viitorul în economia actuală bazată pe informații. În afară de *Șocul viitorului* și *Al treilea val*, Alvin și Heidi Toffler (soția și partenera intelectuală a acestuia de 51 de ani) au scris și alte cărți printre care se numără *Război și anti război*, *Puterea în mișcare* și, recent, *Crearea unei noi civilizații*.

Toffler este un important consultant pentru comunitățile militare și de spionaj din lume, laureat al Fundației McKinsey pentru contribuția în literatură și de asemenea co-președinte onorific al Comitetului American privind Dezvoltarea Fondului Națiunilor Unite pentru Femei. Alvin Toffler deține diplome onorifice în literatură, drept, științe, și management de la Universitatea Keio din Japonia.

^{iv} OCDE este un for interguvernamental care are ca obiect de activitate identificarea, diseminarea și evaluarea aplicării politicilor publice optime pentru asigurarea creșterii economice, prosperității și dezvoltării sustenabile în rândul statelor membre, precum și la nivel global.